

DE VLAAMSE VOLKSVERHALENBANK

Virtuele toegang tot de wereld van het sagengeloof

[Katrien Van Effelterre¹] In welke Limburgse kastelen werden nieuwsgierigen de stuipen op het lijf gejaagd door rondwarende spoken? Welke heksenverhalen deden in Maasmechelen zoal de ronde? In welke Hasseltse hoeves liet de vuurman zijn handdruk achter? En waarom hebben de alvermannetjes Tongeren verlaten? Een jaar geleden zou het beantwoorden van dergelijke vragen u veel tijd en moeite hebben gekost. Voortaan volstaan enkele muisklikken om de Limburgse bokkenrijders, tovenaars, vrijmetselaars, dwaallichtjes en andere *unheimliche* wezens uit het mysterieuze *jenseits* op uw computerscherm te toveren.

In de jaren 1940 startte K.C. Peeters aan de K.U.Leuven met het sagenonderzoek, dat later werd voortgezet door Stefaan Top. Het veldwerk van tientallen studenten die een volkskundige licentiaatsverhandeling schreven, resulteerde in een verhalencollectie van 60 à 70.000 sagen uit alle Vlaamse provincies. Duizenden en duizenden bladzijden papier met daarop de verhalen zoals ze – vaak in het dialect – door de informanten werden verteld, kregen een plaats in het archief van het Seminarie voor Volkskunde. Om die unieke verhalenchat toegankelijk te maken voor het publiek, is op 2 mei 2002 het project 'Op verhaal komen' van start gegaan. Dankzij de financiële steun van de Vlaamse Gemeenschap in het kader van het reglement op de permanente ontsluiting van cultureel erfgoed, werden tot op vandaag al meer dan 10.000 Limburgse verhalen digitaal ontsloten en toegankelijk gemaakt via het internet onder de naam 'Vlaamse Volksverhalenbank' (VVB).

WWW.VOLKSVERHALENBANK.BE

Aangezien sagen een unieke vertolking zijn van diepmenselijke angsten en frustraties ten opzichte van bedreigende fenomenen die aan het bovennatuurlijke werden toegeschreven, bevatten dergelijke verhalen belangrijke socio-culturele informatie over het leven in een bepaalde temporele en regionale context. Heel wat sagen verschaffen ons gedetailleerde informatie over de stigmatisering van bepaalde personen in een leefgemeenschap. Om die reden was het noodzakelijk twee versies van de Vlaamse Volksverhalenbank te maken. De publieke versie, die toegankelijk is via het internet, bevat uitgebreide samenvattingen van de verhalen waarin alle persoonsnamen werden geanonimiseerd. Inloggen in de interne versie kan alleen binnen de K.U.Leuven voor wie toegang heeft via een wachtwoord en is strikt voorbehouden voor onderzoekers. Die versie van de VVB toont namelijk de originele verhalen in het dialect, zonder weglating van de persoonsnamen.

Op het wereldwijde web kan u de Vlaamse Volksverhalenbank consulteren op het adres www.volkswerhalenbank.be. De homepage van de VVB bevat links naar algemene informatie over sagen, narratologie, doelstellingen en uitwerking van het project 'Op verhaal komen', gebruikte terminologie, enzovoort. Via de knoppen in de rechterkolom

Figuur 1: Homepage van de Vlaamse Volksverhalenbank

kan u verhalen lezen over populaire thema's zoals spoken, tovenaars, heksen, duivels, kastelen, zwarte katten en weerwolven. Wie op een meer gestructureerde manier naar verhalen wil zoeken, komt via de knop 'Zoek' bij het zoekformulier, waar verschillende combineerbare zoekmogelijkheden worden aangeboden. Men kan bijvoorbeeld zoeken naar verhalen waarin het trefwoord 'bezem' voorkomt en die motief SIN0640 ('heksendier wordt herkend door verwonding') bevatten. De verschillende sagentypes zijn grotendeels gebaseerd op de classificatie van J.R.W. Sinninghe.² Voor een algemene zoekopdracht naar sagen over water-, aard-, lucht-, vuur- en plaaggeesten enzoverder is het typologische zoekcriterium het meest efficiënte. Het item 'Omschrijving' is gebaseerd op de titel die de student zelf aan het verhaal heeft gegeven. Ook het zoeken naar verhalen uit een bepaalde

regio en/of periode is mogelijk. Een concreet voorbeeld: u bent op zoek naar een heksensage uit 1954 die werd verteld in Bree. Het woord 'herkend' komt voor in de titel en in het verhaal komt 'wijnwater' voor als trefwoord. Na een klik met de muis krijgt u verhaal 715 met als titel 'Heks-haas gewond en herkend' op uw scherm (zie figuur 2). Verhaal 715 komt uit de licentiaatsverhandeling van R. Celis en is er terug te vinden op pagina 194. Het verhaal werd opgetekend in 1954 in Bree, waar het werd verteld in het plaatselijke dialect. De link 'Vertellersinfo' geeft toegang tot gegevens zoals leeftijd, geslacht en woonplaats van de informant. Alle onderstreepte tekstgedeelten zijn hyperlinks en leiden rechtstreeks naar andere verhalen van hetzelfde type, uit dezelfde regio, van dezelfde verteller, met eenzelfde motief, enz.

Verhaalfiche Terug naar lijst

ID: 715
 Nummers: RCELL0194-0194
 Type: [2.3 Heksen](#)
 Omschrijving: Heks-haas gewond en herkend (Loerjager schiet de vrouw (dochter) des huizes)
 Verhaalopbouw: In Meeuwen voonde een man in viens tuin altijd twee hazen rondliepen. Omdat de hazen altijd aan zijn groenten knabbelden, wilde de man de dieren neerschieten. Dat lukte echter niet, want zijn geveer werkte nooit wanneer de hazen in de buurt waren. Een vriend gaf hem de raad om het geveer met wijnwater te besprenkelen. Toen de man de hazen nog eens in zijn tuin zag, werkte het geveer wel: hij schoot zijn vrouw en dochter dood.
 Verzamelaars: [R. Celis](#)
 Nuchelst: Katrien Van Effelterre
 Taal: [Limburgs \(Bree en omstreken\)](#)
 Corpus: [RCELL008](#)
 Codering: Heks-haas gewond en herkend (Loerjager schiet de vrouw (dochter) des huizes); variant (Bree)
 Aard bron: Mondeling
 Schrifbron: R. Celis, Leuven, 1954
 Regio: [Bree](#)
 Kloeknummers: L360
 Vertellers: [175 Vertellersinfo](#)
 Datering:
 Jaar: 1954
 Relatieve Datering:
 Aard getuigenis: fabulaat
 Literair: nee
 Subgenre: sage
 Opmerkingen:

Trefwoorden	Motieven	Plaatsen
<ul style="list-style-type: none"> • dochter • dood • gewonden • haas • hazen • heks • heksendier • herkend • neerschieten • vansondan • vrouw 	<ul style="list-style-type: none"> • SIN052 • SIN0622 • SIN0640 	<ul style="list-style-type: none"> • Meeuwen

Figuur 2: Verhaalfiche

Omdat papier niet het meest geschikte medium is om een website voor te stellen, kan ik u slechts één verstandig advies geven: spring op uw bezem en zeg: "Over alle heggen en hagen naar de verhalen in de kelder van www.volksverhalenbank.be". Zorg er wel voor dat u zich niet vergist bij het uitspreken van de toverformule. Het lot van de ongelukkigen bij wie dat wel is gebeurd, kan u beter on line lezen.

- 1 Katrien Van Effelterre studeerde Germaanse Filologie aan de K.U.Leuven (2001). Momenteel is ze als wetenschappelijk medewerkster halftijds verbonden aan het KUL-project 'Op verhaal komen'. Daarnaast is zij halftijds in dienst als stafmedewerkster bij de Federatie voor Volkskunde in Vlaanderen.
- 2 J.R.W. Sinninghe, *Katalog der niederländischen Märchen-, Ursprungssagen-, Sagen- und Legendenvarianten*. Helsinki, 1943

VAN MENSEN & DINGEN

° 6 JUNI 2003

Sedert 6 juni 2003 is het volksculturele tijdschriftenland- schap in Vlaanderen een stevige spruit rijker. Die vrijdag werd immers *Van Mensen & Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen* meteen al boven de doopvont gehouden, eerst te Gent en daarna te Brugge.

De **trotse ouders** zijn *Oost-Vlaamse Zanten & Mengel- maren*, die respectievelijk na 77 en na 10 jaren trouwe en gewaardeerde dienst de fakkels hebben doorgegeven aan een symbolische nieuwe generatie. Hun DNA leeft voort in de gezonde boreling, die van beide het beste combineert: wetenschappelijk veldwerk, heldere beschrijvingen, pers- kronieken, een agenda en signalementen van velerlei aard.

Als **fiere peters en meters** fungeren het Huis van Alijn, de Koninklijke Bond van Oost-Vlaamse Volkskundigen, de Bond van West-Vlaamse Volkskundigen en het Stedelijk Museum voor Volkskunde Stad Brugge.